

1. БЕСЕДА О ПОКАЈАЊУ¹⁾

Покајше се и верујше у Еванђеље (Мр.1,15)

„Покајте се, јер се приближи Царство Небеско!“ (Мт.3,2). Са овим гласом Вапијућег Пророка у пустињи отпочео је, драга браћо, Нови Завет хришћански. Са речима: „Покајте се!“ почео је своју проповед из пустиње Јорданске Свети Јован, Пророк и Претеча Христа. Прво што је Бог имао да каже нама људима преко Пророка Свог јесте: Покајте се! Када је затим Сам Бог у лицу Господа Исуса Христа почео проповедати људима, прве речи Његове биле су: Покајте се! „Покајте се, јер се приближило Царство Небеско!“ (Мт.4,17). Видите да Нови Завет почиње од речи Божјих о покајању. Уствари, покајање и стоји на почетку Новог Завета, на почетку Хришћанства.

Јер, шта је Нови Завет? Чућете да неки говоре: па Нови Завет је објављивање нове науке човечанству; или: појава Хришћанства у свету; или: то је нова ера у историји човечанства. Све то што кажу, тачно је. Али то није суштина Новог Завета, није суштина Хришћанства. — Да ли се доласком Хришћанства нешто изменило у спољашњем свету око нас? Па јесте, говори се: друштво људско се изменило под утицајем Хришћан-

¹⁾ Студентска *Бесега* Јерођакона Атанасија са 4. године богословских студија, мај 1963.

ства; нестало је робовласничког поретка; срушено је силно Римско царство; људска култура је узнапредовала до највишег ступња, итд. Но ми питамо, да ли је у томе она битна новина Хришћанства? Шта је то ново, што је Хришћанство донело људском бићу, човеку? Јер човек није само оно што се види у спољашњем свету; човеково биће није само врећа материје на земљиној лопти, нити је човек „друштвена животиња“ у процесу светске цивилизације. То су све само пролазне ствари овог земаљског света око нас. А човек?

Човек је Богом створено за бесмртност биће, биће саздано по лику Божјем, и зато носи у себи бесмртну боголику душу и христолико тело, и Богом је назначен да живи вечним животом. Зато је човек у првом реду — вечно биће. Није човек само безлична јединка друштва људског, није безначајни праф у механизму света, него је човек боголика бесмртна личност, син Божији и мали бог, како каже Свето Писмо. То је истина коју нам је Господ Христос открио. Он је зато дошао у наш земаљски свет, да као Бог покаже да смо ми људи вечна бића, створена за вечни живот, зато наш живот само започиње овде на земљи, а продужује се на небу кроза сву вечност. „Бог је човека створио за бесмртност“, каже се у Светом Писму (Прем. Сол. 2, 23), и даровао човеку вечни живот и сва божанска добра.

Али, авај! по својој вољи несрећни човек својевољно је одбацио тај дар Божији, и окренувши се од Бога пошао супротно. Куда? — Пошао је у грех и смрт, у наручје ђавола, јер је то супротно од Бога, као што је тама супротна светлости. Човек је, уместо вечног живота Божијег, изабрао грех и смрт, и то двоструку смрт: смрт телесну и смрт духовну. Духовна смрт је кад се душа одвоји од Бога, извора живота њеног. Душа је створена за Бога и Божији живот, а кад пригрли грех онда отпада од Бога и вечног живота. Трећега нема:

или Бог и вечни блажени живот, или грех и вечна духовна смрт. Исто је и са телом људским.

У бездан греха и понор смрти сурвао се човек и сво човечанство до доласка Христа Спаситеља. „И царова смрт од Адама до Христа, вели Апостол; јер грех уђе у свет, а кроз грех смрт“ (ср. Рм.5,14 и 12), вечна духовна смрт без Бога и ван Бога. Зато је Господ Христос и дошао у свет, да спасе људе од греха и од смрти, и да дарује живот вечни. У томе је суштина Новог Завета и целокупног Хришћанства. Бог је постао човек да човека поврати Богу, да га учини бесмртним сином Божијим дарујући му вечни живот. То је то *ново* у Хришћанству, и једино ново за човека под сунцем. Иначе, све је старо, све остарело као смрт и ништавило. У томе и јесте *спасење* човека које је Христос извршио и даровао, и које Он пружа у Цркви свима и свакоме од људи. Само што то спасење људи добијају тек ако приђу Богу са *вером и покајањем*. Зато је Господ Исус и отпочео Свој Нови Завет речима о покајању: „*Покајте се и верујте у Еванђеље!*“

Са речима о покајању и вери отпочели су проповед и Христови Апостоли. У дан Педесетнице Свети Апостол Петар говори окупљеном народу у Јерусалиму: „Покајте се, и да се крстите сваки од вас у име Исуса Христа за отпуштење грехова“ (Д.Ап.2,38). А Свети Апостол Павле говори: „Бог сада заповеда свима људима свуда да се покају“ (Д.Ап.17,30). Јасно је, дакле, да на почетку Новог Завета, на почетку наше хришћанске вере стоји *покајање*.

И заиста, ако погледамо историју првих хришћана, и живот сваког правога хришћанина до данас, видимо да хришћански живот почиње покајањем и вером у Христа. „Покајте се и верујте у Еванђеље!“ То покајање Апостол Павле назива „покајање *за живои*“ (Д.Ап.11,18), за живот вечни. И сасвим правилно то каже

Апостол. Јер је човек, изгубивши прави *живош*, пао у тамницу греха и окове ђавола, где влада царство духовне смрти. Зато је човеку потребно спасење. И Господ Христос баш зато и постаде човек да би нас људе спасао од греха, смрти и ђавола. Али, као што рекох, за нас људе као разумна и слободна бића, то прихватање Христовог спасења отпочиње покајањем и вером у Христа Спаситеља.

„Покајте се, јер се приближи Царство Небеско“, говори Господ, тј. приближи се спасење ваше. „Покајте се и верујте у Еванђеље!“, тј. верујте у Христа као Бога и Спаситеља свега. И знамо, да само они који се покајаше и повероваше у Христа, само они приступише спасењу, и уђоше у Царство Христово које је Црква. „Исус Христос дође на свет“, вели Апостол Павле, „да спасе грешнике, од којих сам први ја“ (1Тм.1,15). Јер „Бог хоће да се сви људи спасу, и дођу у познање истине“ (1Тим.2,4), тј. да задобију спасење и живот вечни. Али по речи истог Апостола, спасавају се само они „који хоће у Христа веровати за живот вечни“ (1Тм.1,16). Спасење је, дакле, од Бога пружено, дато и омогућено, свима и свакоме. Али се спасавају само они који хоће да верују и да се покају од зла, јер Бог не чини ништа насилно, па неће ни на силу да кога спасава.

Но питаћете ви: како ти говориш да човек нема живота? Зар ми не живимо? — Не говорим то ја, него сâм Господ који све зна. Он је рекао да грешни људи седе у тами и сенци смрти (сп. Мт. 4, 15), да су мртви (Јк.15, 24), јер немају Божијег живота у себи (сп. Еф.4,18). А за човека, као вечно боголико биће, Божији живот је тек прави живот: Вечни божански живот са Богом и у Богу. Тај живот ми смо људи изгубили, и губимо гресима и безбројним злим делима, којима душа бива умртвљена и постаје мртва за Бога, и неспособна за божански живот, јер „грех учињен рађа смрт“, вели Свето

Писмо (Јак.1,15). А сви људи до Христа беху мртви у гресима својим, вели Апостол (Еф.2,1), сви беху отуђени од живота Божијег (Еф.4,18). Исто то су и после Христа до данас сви они људи који се не покајаше и не повероваше у Христа, не прихватише Христов живот, а то је живот без греха, живот у добру Божијем, у правди и светости истине, живот у Духу Светоме (Еф.4,24; Рм.8,2-10).

Греховни живот ван Бога и без Христа, који ми и данас проводимо, као и људи око нас у свету, који у злу лежи (1Јн.5,19), тај живот и не заслужује да се назове животом, јер је сав потонуо у безбожне грехе и страсти, у злобу, мржњу, лаж, трулеж. Живимо дупке умрли. То је духовна смрт, и такав човек — духовни мртав. За таквог човека каже Апостол Јован: „Имаш име само да си жив, а уствари си мртав“ (Откр.3,1).

Духовно је мртав, драга браћо и сестре, сваки човек без Христа. Њега чека само смрт, најпре телесна, а онда страшна духовна смрт на оном свету, тј. удаљеност од Бога и божанске светлости, у вечну таму и мучку са ђаволом у паклу. Знамо да многи потмуло негодују при спомињању пакла и вечних мука. О! да би се то негодовање претворило у жељу за избављењем од пакла, кроз искрено покајање овде на земљи у овом животу, док још времена има.

Међутим, на жалост и на несрећу, многи су премноги данас преокупирани другим стварима, и заузети само овоземаљским проблемима. Заборавили су истину Христову: да је човек вечно биће, и да ће једног тренутка, хтео или не, морати изаћи пред лице Божје и дати одговор Богу за живот свој и дела своја.

Праведни суд Божји чека све нас људе, и верне и неверне. Шта ћемо одговорити Богу за душу своју, и за дела своја, ако се не покајемо? А знамо шта ће Бог одговорити тада свакоме човеку и свакоме од нас. Знамо, јер нам је то Господ Христос открио у Еванђељу

Свом. Рећи ће Господ праведнима и добрима: „Ходите благословени Оца Мојега, примите Царство које вам је припремљено од постанка света“ (Мт.25,34). А грешника и злима рећи ће Бог: „Идите од Мене проклети у огањ вечни, припремљен ђаволу и анђелима његовим“ (Мт.25,41). И отићи ће, каже се у Еванђељу, ови у муку вечну, а праведници у живот вечни (Мт.25,46). Видите ли, да живот вечни и мука вечна јесу само наставак нашег људског живота са земље.

Јер шта је вечни живот? — То је живот са Богом, по вољи Божјој, у вери, истини, правди, љубави, благодати — живот у сваком Христовом добру. Ко такав живот живи овде на земљи, њега на оном свету чека то исто: вечни живот у истини Божјој, у љубави и радости са Христом. А ко живи супротно том живот, тј. живи у греху и у злу, у безакоњу или безбоштву, њега на суду Божјем очекује живот супротан Божјем животу, а то и јесте вечна мука, вечно мучење у огњу мржње и злобе, очаја и ђавоље таме. Јер, ко није хтео Бога и Божији живот на овом свету, како ће му Бог насилно дати Царство Небеско, кад је душа таквог човека још овде на земљи постала предворје пакла? Бог не чини насиља, и зато свакога чека оно што је заслужио.

То нам сведочи Сâм Бог и Света Црква Христова и сви Светитељи Божији до данас. Но, и поред тога, данашњи свет, као и свет пре Христа и после Христа који не прихватише Христову науку, иде другим путевима и за другим наукама. Путевима без Бога и против Бога, и наукама без Бога и против Бога.

Погледајте само, браћо, данашњи свет! Ако икада важе речи Христовог ученика Јована Богослова, да „сав свет у злу лежи“ (1Јн.5,19), онда данас важе. Јер је свет данас огрезао у све могуће грехе и сваковрсна зла. Дубока ноћ греха и густа духовна тама прекривају васељену. И то, нажалост, та ноћ није само међу не-

знабошцима и безбожницима, него и у многима од нас и око нас, који само по имену верујемо у Христа, а начином живљења свога далеко стојимо од Христовог живота. О свему и свачему брину данас људи, само о својој вечности нико не брине. Труби се на сва уста, и помоћу свих справа и направа, о мудрости људске науке и културе, о достигнућима технике и цивилизације, а нико не говори о животу вечном, нити ко живи за живот вечни. Заронио се сав човек у мртве ствари овога света и у грехе и страсти овога света, а заборавио Бога и истину Божју, заборавио да је човек вечно биће, створен и позван за вечни живот.

Али, авај! свакоме таквом човеку. Тешко њему кад му куцне страшни час смрти. Шта онда, и куда онда? Свеједно да ли је учен или богат, културан или цивилизован — пред вратима смрти сви су подједнако немоћни. Сви постају робље смрти и трулежи, како вели Апостол (2Петр.2,19). И онда бива оно што каже Свето Писмо: „Умре човек, а потом суд Божији“ (Јевр.9,27). Хтео човек или не, правда Божија изводи га на суд, да да одговор за живот свој и дела своја на земљи. — Страшна је, браћо, моћ смрти у овом и оваквом свету у коме ми живимо. Страшна је, али и правична. Погледајте! Људи зидају и праве рај себи на земљи, било лично или колективно, а страшна коса смрти покоси их као ништа са лица земље. И остану пустолине њихове иза њих на земљи, а они са голом душом морају пред лице Божје да одговор дају за живот свој и дела своја. Таква је судбина човека безбожника и безаконика.

Али и за нас, драга браћо, исто тако предстоји суд Божији ако живот наш није по вољи Божијој. А сигурно да није чим грешимо. Гледајмо како би на време исправили живот свој, да нас смрт и суд не затекну изненада. Прибегнимо зато покајању и ми који се само по имену зовемо хришћани, али немамо Христов

живот у себи. Прихватимо покајање као лек, који нам је Господ Христос донео и дао, да њиме душу своју очистимо и оперемо од греха и започнемо нови живот.

Покајање је Господ дао као почетак спасења нашег. Зато покајање стоји на почетку Новог Завета, на почетку Хришћанства. Али исто тако, и наше хришћанство, моје и твоје, почиње покајањем. Немамо ли покајања, нисмо хришћани, ни ја ни ти. Јер греси наши господаре у нама, као да Христос није дошао да нас спасе. Но Он је дошао и за мене и за тебе, него ми нећемо да приђемо Њему кроз покајничку веру и покајнички живот, по Еванђељу Његовом, зато и јесте спасење Његово далеко од нас. Прави хришћани и сви Светитељи Божји осетили су Христово спасење и вечни живот, који је Он донео, још овде на земљи. Али само зато што су сви Светитељи били у првом реду покајници. Знајте да свагда, од првих дана Хришћанства па до краја века, пут спасења почиње покајањем (Митрополит Кијевски Антоније Храповицки).

Покајање је поуздан и трајан услов моралног препорода нашег, нашег новог рођења у нови живот у Христу. Покајање је *преумљење* (μετά-voia) и препорођење, отпуштење грехова и извор духовног здравља душе наше. Ми смо после Светог Крштења поново сагрешили, и много грешимо сваки дан, зато је Господ дао свето Покајање као ново Крштење (Св. Јован Лествичник), да њиме спирамо прљавштине грехова наших. Сузе покајања, уз помоћ благодати Божије, као ново Крштење, очишћују душу и васкрсавају је из греховног мртвила. „Устани ти који спаваш“, говори Апостол Павле, „и васкрсни из мртвих и обасјаће те Христос“ (Еф. 5,14).

А шта је у суштини покајање, питаће неко? — Покајање је познање грехова својих, а грехе скида милост Божја, вели Свети Симеон Нови Богослов. Покајање је сазнање грехова својих и осећање грешности

своје пред Богом. Греси су ране и болести, покајање је лек и оздрављење душе, вели Свети Златоуст. Уз помоћ покајања и благодати Божје човек сагледа у души својој сва зла и прљавштине, и онда покајнички вапије Богу за опроштај и очишћење. И ма колика да су наша безакоња, Бог ће опростити и очистити, само ако Му приђемо са покајањем као *йреумљењем* и исповедањем грехова својих. Немој говорити, каже Свети Златоуст, ја сам много сагрешио, и како се могу спасти? Ти сам не можеш, али Господ твој може! А велика је заиста милост и моћ Божија.

И заиста, браћо, у делу покајања учествује и Бог и човек. Човек се каје, Бог прима покајање; човек моли, Бог услишава; човек сазнаје и исповеда грехе и немоћи своје, Бог даје благодат, опрашта и исцељује. Немогуће је овде речима изложити покајање као један математички рачун на папиру. Али је несумњиво то: да је у покајању потребно да учествује сав човек свом душом својом: и вољом, и умом, и осећањем — свим бићем својим. И с друге стране, несумњиво је исто тако, да у покајању и опраштању греха учествује и Бог благодаћу Својом, као божанском силом коју нам је Христос Спаситељ даровао Духом Светим у Цркви Својој.

Усталом, ко верује Христу и жели да исправи свој грешни живот, томе нису потребне многе речи. Јер „Царство Божије није у речи, него у сили“, вели Свети Апостол (1Кор.4,20). Зато тражимо покајање од Бога, молимо се Богу да нам дâ покајнички дух, покајничку благодат и сузе, и Бог ће сигурно дати. Јер Он је рекао: „Иштите, и даће вам се; тражите, и наћи ћете; куцајте, и отвориће вам се“ (Мт.7,7). Молимо се Богу, а и сами почнимо да испитујемо савест своју и послушајемо њен глас, и она ће нам указати и открити грехе у души и зла дела. Није довољно само рећи: па грешан сам! сви смо грешни! — и од тога не ићи даље. Није

грех тако мала ствар у души, да би га једна наша реч изагнала и победила. Кад нас је грех одвојио од Бога, отуђио од живота Божијег и поробио под власт ђавола, значи да је он страшна демонска сила. И ми се не можемо ослободити сами од њега, без Господа Христа Спаситеља. Зато је Господ и дошао и постао човек, да би нас избавио и ослободио од греха и ђавола. Зато је и дао нама Своје божанске силе благодати, силе Духа Светога, да њима побеђујемо у борби са грехом и злом.

Сетите се само колико се хришћана до данас спасло благодаћу Христовом у Цркви Христовој. Многи су од њих били пре тога велики грешници, али су покајањем и благодаћу љубави Христове очистили себе и постали Светитељи. Сетите се у Еванђељу блуднога сина, како се покајао и спасао. То је био грешник, сав огрезао у грехе и потонуо у страсти. Али „кад дође к себи“, каже Спаситељ, тј. кад се покајањем разбуди из греховног сна и духовног мртвила, он рече себи: „Устаћу и идем Оцу своме, па ћу му рећи: Оче! сагреших небу и Теби“ (Лк.15,17-18). Он је, дакле, покајањем својим сагледао себе удаљеног далеко од Бога, „у земљи даљној“, видео себе у беди и сиромаштву духовном, и решио се да крене ка Богу са покајањем и молитвом за опроштај.

Та његова покајничка скрушеност, то осећање духовне беде и сиромаштва без Бога — јер греси ништа не дају, него краду и убијају душу — то и јесте почетак покајања. Зато је Спаситељ Христос као прво блаженство истакао: „Блажени *сиромашни духом*, јер је њихово Царство Небеско“ (Мт.5,3). А одмах затим додао је као друго блаженство: „Блажени они *који њлачу*, јер ће се утешити“ (Мт.5,4). То и јесу прави покајници, који су дошли до осећања свог духовног сиромаштва, своје беде и немоћи у гресима, без Христа Бога и без спасења, и шта им је остало друго него ли да покајни-

чки завапе и заплачу пред Богом, за избављење и спасење, и за стицање Духа Светога.

И тако, браћо моја, послушајмо речи Христове: „Покајте се и верујте у Еванђеље!“ — послушајмо и последујмо им. То су речи Божије, које све нас позивају на покајање, док још имамо времена у овом животу. Послушајмо зато тај благи Христов глас из Еванђеља, и Бог ће послушати наше мољење и примити наше покајање. Благи Господ Исус говори: „Ево Ја стојим на вратима срца и куцам: ако ко чује глас Мој и отвори врата, Ја ћу ући к њему“ (Откр.3,20). А ми смо сви оптерећени безбројним гресима и неправдама, злоба и мрак притискају душе наше; клецамо под бременим греха, док нас он не сурва у гроб, а онда? — ваља нам изаћи на суд Божји!

Зато, док није касно, послушајмо кротки глас Христа Спаса који позива: „Ходите к Мени сви који сте уморни и натоварени, и Ја ћу вас одморити. Узмите јарам Мој на себе“, тј. узмите покајање и веру, „и научите се од Мене“ правом животу, „јер сам Ја кротак и смирен у срцу, и наћи ћете покој душама својим. Јер је јарам Мој благ, и бреме је Моје лако“ (Мт.11,28-30).

Покајање, истина, јесте напор и подвиг душе и тела; оно је духовна жалост и страдање са плачем, оно је психофизичко умирање и васкрсавање. Али баш зато оно даје праву и вечну радост и свети живот у љубави Христовој. А са том љубављу и том радошћу, не може се упоредити никаква радост овог пролазног света. Знајте сигурно, да у дубинама душе покајника куца срце радости и наде на спасење. Еванђеље Христово и јесте зато *блага вест*, радосна вест, што нам открива радост спасења од греха, смрти и ђавола, и чини нас чистим и достојним синовима Божијим. Уствари, Еванђеље Христово није само радосна вест о спасењу, него и само спасење наше. Јер Еванђеље нису

само речи или књига, него Сâм Господ Христос, Спаситељ наш, са свима Његовим спасоносним истинама и благодатним силама (о. Јустин Поповић), а на првом месту — Његов вечни живот.

Зато, прибегнимо Христу покајањем и живом ве­ром, јер Он је једини Бог наш и једини Спаситељ нас људи. Нема у другоме спасења. „Јер нема другог имена под небом данога људима којим би се могли спасти“ (Д.Ап.4,12). Христос је Бог оних што се кају и Спаситељ оних што греше. Љубав Његова је бескрајна, и милост Његова свемоћна, само ако Му приђемо и искрено и свим срцем са покајничким сузама и предавањем вољи Његовој. Сви Светитељи Божји сведоче нам да је милост и љубав Христова већа и моћнија од свих наших грехова.

Зато се не стидимо и не оклевајмо да Му свом душом завапимо: Спаси нас, Господе, како Ти сам знаш и хоћеш! Дај нам покајање Светитеља Твојих и сузе покајника Твојих. Нека дође благодат Духа Светога у таму грешнога срца нашег, и очисти га, и осветли Лицом Твојим, вечно Сунце Правде наше, и једини Спаситељу наш. Теби се молимо, Теби припадамо и Теби вапијемо: Дођи и усели се у нас, и очисти нас од сваког греха и сваке нечистоте. Избави нас од овог горког грешног живота, да бисмо непостиђени и чисти изашли пред Лице Твоје, Боже Правде и Љубави, и удостојили се живота вечног у Царству Твоме; да гледамо и славимо са свима Светитељима Твојим, Тебе, Бога нашег, са Оцем и Светим Духом, сада и увек и кроза све векове. Амин.

